GUIDO EVERTS, *CLIO'S KERSTENING. PEDAGOGISCHE LITERATUURKRITIEK VAN PLATO TOT LUTHER.* (DAMON: BUDEL 2005), 333 BLZ., € 22,90.

Tot aan het begin van de jaren zeventig kreeg je als aankomend leerkracht op de opleiding de boodschap mee dat instrueren en vertellen de basis waren voor goed onderwijs. Kinderen moest je wat meegeven; de instructie en het verhaal waren daarvoor geschikte werkvormen. Tijdens de wekelijkse stagedag oefende je ermee. Het vertellen van verhalen kwam volop aan bod bij het geschiedenisonderwijs. En wie een protestants-christelijke opleiding volgde, vertelde elke week ook nog een bijbelverhaal.
De verhalen lagen vast; ze moesten bovendien volgens een vaststaand stramien worden verteld en elk verhaal had een morele boodschap. De afgelopen decennia is er niet alleen binnen de opleidingen, maar in het gehele onderwijs veel veranderd. Instructie is nog steeds een belangrijke werkvorm, naast het zelfstandig en coöperatief werken. Maar het verhaal heeft haar dominante positie verloren. Het bekijken van (tv- en computer) beelden heeft die positie overgenomen. Tot voor kort ondersteunde het beeld slechts de instructie en het verhaal. Nu staat het beeld voorop, buiten, maar ook binnen de school. Beelden - zo zou je kunnen zeggen - 'vertellen' nu het verhaal.
Clio's kerstening gaat over het verhaal als pedagogisch medium; de vorm, inhoud, het gebruik en de morele betekenis ervan. Guido Everts beschrijft de veranderende opvattingen over dit pedagogisch medium in de voor-moderne tijd, vanaf de Grieken tot en met de renaissance. Maar in plaats van de huidige discussie erover in kaart te brengen, gaat hij terug in de tijd. Daarmee maakte hij zijn proefschrift tot een onderzoek naar de grondslagen van de huidige neergang van het verhaal als pedagogisch medium.

Wisselende betekenis

Het verhaal als pedagogisch medium blijkt al vroeg onderwerp van discussie te zijn geweest. Plato stond er op z'n minst dubbelzinnig tegenover. Het verhaal kan als toegangspoort tot het kennen dienen, als een pedagogische voorbereiding zogezegd. Maar tegelijkertijd houdt het verhaal je van de ware kennis af en daarmee ook van het goede. Het is een af-beeld, een nabootsing. Aristoteles dacht daar anders over. Een verhaal stelt je in staat overzicht te krijgen. En daarnaast kan een verhaal zuiverend werken, door mee te leven kun je je van negatieve gevoelens bevrijden. Bij het intreden van het christelijk tijdperk stelt men niet alleen maar vragen bij de (verhaal-)vorm, maar vooral bij de inhoud. Hoe met het klassieke (heidense) erfgoed om te gaan? Met het christelijk tijdperk had zich een nieuw vormingsideaal aangediend: niet roem stond nu voorop, maar deemoed, nederigheid. En daardoor konden de klassieke verhalen ook niet maar zo worden overgenomen. Augustinus wees het klassieke erfgoed compleet af. Sowieso stond hij afwijzend tegenover verhalen. Christus is de innerlijke leidsman als het om het ware en goede gaat. In de middeleeuwen blijft men in navolging van Augustinus de klassieke verhalen afwijzen. Maar dat wil niet zeggen dat de verhaalcultuur verdwijnt.

STEVE PARKER (VERTAALD DOOR KARIN BENEKEN KOLMER), *20E EEUW; WETENSCHAP & TECHNOLOGIE; 1990-2000, HET ELEKTRONISCHE TIJDPERK*, 31 BLZ.
STEVE PARKER (VERTAALD DOOR GERT-JAN KRAMER), *20E EEUW; MEDIA 1990-2000, DE ELEKTRONISCHE MEDIA*, 32 BLZ.
HANNAH FORD (VERTAALD DOOR GERT-JAN KRAMER), *20E EEUW; DESIGN 1990-2000, HET DIGITALE TIJDPERK*, 32 BLZ.
CLARE OLIVER (VERTAALD DOOR PIET DE BAKKER), *20E EEUW; KUNST; 1980-2000, NAAR DE 21E EEUW; GESCHIEDENIS VAN DE MODERNE KUNST*, 32 BLZ
(ARS SCRIBENDI BV, ETTENLEUR, 2005)

De serie 20e eeuw *bestaat uit verschillende deeltjes die elk de ontwikkelingen in een decennium op een bepaald gebied, zoals design, media, kunst en muziek, bespreken. De serie komt oorspronkelijk uit Engeland, maar is nogal letterlijk vertaald. Hierdoor zijn de teksten stijf, weinig verhalend, wat het lezen voor leerlingen minder aantrekkelijk maakt. Dit wordt goedgemaakt door het gebruik van veel prachtige foto's en illustraties. Deze versterken wat er in de tekst wordt uitgelegd. Hoewel er op sommige pagina's wel erg veel beeld staat, wat het geheel soms weer onoverzichtelijk maakt.*

In Het Elektronische Tijdperk *probeert Steve Parker ons een beeld te schetsen van de ontwikkelingen op elektronisch gebied aan het einde van de vorige eeuw. In zijn uitleg gebruikt de auteur veel vakgebonden begrippen als 'virtuele realiteit' en 'genetische modificatie' die voor onderbouwleerlingen, met name in het vmbo, moeilijk te begrijpen zullen zijn. Vmbo-leerlingen zullen snel afhaken, ook vanwege de drukke pagina's van stukjes tekst gecombineerd met foto's en animaties.*

Design, Het Digitale Tijdperk *gaat over de ontwikkelingen op het digitale vlak in het laatste decennium van de twintigste eeuw. Het grootste nadeel van deze*

Integendeel, de heldenverhalen worden door heiligenverhalen vervangen. In de renaissance komt de waardering voor het klassieke erfgoed weer terug, met name bij Erasmus, maar ook bij Luther. De laatste hecht tevens grote waarde aan de volkstaal. Hij vertaalt zelfs de bijbel in het Duits. Vives staat in tegenstelling tot Erasmus kritisch tegenover de klassieke vertelkunst. De verbeelding moet beteugeld worden. Bij hem tekent zich reeds een empirisch-rationeel wereldbeeld af. In een appendix trekt Everts nog enkele lijnen door. Hij laat zien dat verhaalcultuur gaandeweg verdwijnt en ingeruild wordt door wereldverkenning en onderzoek. Rousseau draagt geen kennis over door verhalen te vertellen, maar door Emile ervaringen te laten opdoen. In plaats van naar Christus, luistert men naar de natuur.
Everts heeft een breed proefschrift geschreven. In minder van 250 bladzijden geeft hij een beeld hij van hoe men tussen 400 voor Christus tot 1550, resp. 1800 over het verhaal als pedagogisch medium dacht. Daarbij heeft hij oorspronkelijke bronnen geraadpleegd maar ook secundaire literatuur. Dat maakt het proefschrift tot boeiende literatuur.
De voorbeeldfunctie van de in het onderwijs gebruikte narratieve tekst (p. 18), zo typeert Everts het thema van het proefschrift. Hij spreekt ook over voorbeeldtekst. In het kielzog van dit thema duiken echter tal van andere thema's op: nabootsing, verhaal versus rede, klassieke (heidense) verhalen versus christelijke verhalen, verhaal versus ervaring, verhaal en canon. En daar ligt nu precies het probleem van dit proefschrift. De onderzoeksvraag is te breed en te weinig specifiek. Met de vraag 'Wat is de strekking van de pedagogisch georiënteerde commentaren op de vorm, de inhoud en het gebruik van voorbeeldteksten in het onderwijs sinds Plato tot en met Luther?' (p. 21) kun je alle kanten op. Deze vraag is te weinig specifiek om het materiaal diepgaand te ondervragen En daarbij komt dat Everts bronnen en secundaire literatuur op een gelijke manier behandelt. Was het niet beter geweest als Everts zijn onderzoeksvraag had uitgewerkt aan de hand van de secundaire literatuur en vervolgens de bronnen met behulp van daaruit afgeleide vragen had ondervraagd? De lezer blijft nu met nog al wat vragen zitten. Wat waren nu precies de voorbeeldteksten in de klassieke oudheid, in de middeleeuwen en de renaissance? Hoe werden die verhalen gebruikt en met welk doel? Everts geeft daar geen duidelijk antwoord op. Maar bovenal dringt zich steeds meer een andere vraag op. We lezen dat Plato sceptisch stond tegenover het verhaal, maar ondertussen introduceerde hij zijn hoofdgedachte via het (grot-)verhaal. En ook Augustinus' *Belijdenissen* zijn een aaneenschakeling van verhalen. En dan de *Emile*. Een pedagogisch verhaal bij uitstek! En is datzelfde ook niet het geval in de dialogen van Plato en Augustinus? *De Magistro* bijvoorbeeld beschrijft niet alleen de dialoog die Augustinus en zijn zoon Adeodatus voeren, maar vertelt ook de ontwikkelingsgang die de laatste via deze dialoog aflegt. En die bevat nu precies de morele boodschap van de dialoog. Kortom, zeggen schrijvers vaak niet iets anders ander dan wat ze doen?

Wouter Pols

versie is eveneens het gebruik van ingewikkelde vaktermen. De prachtige foto's en computeranimaties zullen veel leerlingen overigens wel herkennen, maar de link naar de begrippen zal voor hen moeilijk te maken zijn. De vormen en ontwikkelingen van design aan het einde van de 20e eeuw komen door middel van foto's en tekeningen aan bod. Zo zien we modeontwerpen uit deze periode, verschillende voorbeelden van architectuur en nieuwe technieken over de opbouw van stoffen.

De Elektronische Media *geeft een overzicht van de ontwikkelingen binnen de media tussen 1990 en 2000. Het lijkt in tegenstelling tot de andere delen van de 20e eeuw wat meer teksten te bevatten, maar de zinnen lopen lekker en zijn ook voor leerlingen van de onderbouw goed te lezen. De hoeveelheid foto's is echter onveranderd gebleven. Elke vernieuwing of verandering die door Parker wordt besproken lijkt meer op een geschiedenisverhaal. Hierdoor wordt het voor alle leerlingen in de onderbouw leuk om achtergrondinformatie op te zoeken over dit onderwerp. Dit boekje leent zich uitstekend voor het maken van een werkstuk.*

De hele serie is volgens de uitgever gemaakt voor kinderen vanaf 10 jaar. Dit blijkt echter wat voorbarig, aangezien de delen gebruik maken van lastige begrippen die zelfs voor kinderen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs niet altijd even makkelijk zijn te begrijpen. Overigens is het de vraag of het voor de doelgroep wel duidelijk zal worden wat het doel is van de afzonderlijke delen. Geen van de delen laat dat in het begin duidelijk naar voren komen. Alle delen zijn handig voor leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs bij onder andere het maken van allerlei werkstukjes. Bovendien geeft dit exemplaar van 20e eeuw net als alle andere achterin een keurig overzicht van begrippen met uitleg, een chronologisch overzicht en is er een register.

Martijn Strobos